

Áætlun til
þriggja ára
um
refaveiðar
2017-2019

Efnisyfirlit

1. Markmið	3
2. Refastofninn og veiðiálag	5
3. Áætlanir sveitarfélags	6

1. Markmið

Umhverfisstofnun hefur unnið áætlun um refaveiðar sem byggir á „Áætlun til þriggja ára um refaveiðar 2014-2016“ og uppgjöri á þeirri áætlun.

Helstu niðurstöður uppgjörs síðustu áætlunar eru eftirfarandi:

- Nokkuð vel tókst að koma út fjármagni til sveitarfélaganna og almenn sátt um fyrirkomulagið. Þó voru áætlanir hærri en raunkostnaður síðan varð.
- Árleg veiði var á bilinu 4.400 - 6.400 dýr.
- Samningar voru gerðir við 56 sveitarfélög af 74 og fengu um 50 af þeim endurgreiðslu hluta af kostnaði vegna refaveiða yfir samningstímann.
- Samvinna milli sveitarfélaga um áætlanir um refaveiðar tókst ekki mjög vel, einungis fjögur sveitarfélög sameinuðust um 2 áætlanir.
- Upplýsingar um staðsetningu grenja eru almennt góðar, en vantar upplýsingar um hvort þau er í ábúð á hverju ári.
- Skráning á tjóni af völdum refs var ófullnægjandi, engin skráning barst stofnuninni beint frá bændum.
- Skil á dýrum vegna rannsókna til Náttúrufræðistofnunar Íslands voru góð frá flestum svæðum nema af Vesturlandi og Norðurlandi.
- Hvorki liggur fyrir nýtt stofnstærðarmat í lok tímabilsins eins og stefnt var að né mat á ákjósanlegri verndarstöðu stofnsins.

Ný áætlun 2017 til 2019 byggir á nokkrum verkþáttum sem komu fram í síðustu áætlun en aukin áhersla verður lögð á eftirfarandi þætti í samræmi við niðurstöður uppgjörs síðustu áætlunar:

- **Bæta þekkingu á þáttum sem hafa áhrif á stofnstærð refsins og setja markmið um ákjósanlega verndarstöðu hans til framtíðar.**
- **Aukin áhersla á skráningu á tjóni af völdum refsins og hvernig megi meta það svo hægt sé að leggja matið til grundvallar ákvarðanatöku um veiðar.**
- **Markviss grenjaskráning sem gefur upplýsingar um ábúðarhlutfall, þéttleika og búsvæðaval.**
- **Rétt skráning veiðimanna eftir hlauparefum, grendýrum og yrðlingum.**
- **Kallað eftir sérstökum áherslusvæðum innan sveitarfélags (verndarsvæði sem mikilvægt er að verja með veiðum á ref).**
- **Sameiginlegar áætlanir sveitarfélaga um veiði undir 25 refum (sveitarfélög með veiðar undir 25 refum geri sameiginlega áætlun með nærliggjandi sveitarfélagi)**
- **Áhersla á öflun sýna af Norður- og Vesturlandi**
- **Efla áfram samstarf við NÍ, SÍS og Bændasamtökin.**

- **Auglýsa vel og hvetja til að tjón af völdum refa sé skráð í sértækan grunn í gegnum bændatorgið. Áhersla verður lögð á hagsmuni t.d. æðabænda og sérstakra fuglaverndarsvæða.**

Áfram verður lögð áhersla á að taka tillit til sanngirnissjónarmiða til að tryggja að íbúar í fámennum en landstórum sveitarfélögum greiði ekki stærstan hluta af þeim kostnaði sem varið er til refaveiða. Fámenn en landstór svæði gætu því fengið hlutfallslega hærri kostnað endurgreiddan en stór sveitarfélög sem eru landlítill og/eða ágangur refa ekki vandamál.

Áætlunin er byggð á fyrirbyggjandi gögnum en ljóst er að þrátt fyrir áherslur síðustu áætlunar vantar enn mikið upp á að nægjanlega góðar upplýsingar séu til um ástand refastofnsins og hvaða tjóni hann veldur. Forsenda þess að nægilegar upplýsingar fáiast um ástand og stærð refastofnsins er að veiðimenn skili greinargóðum veiðiskýrslum, upplýsingum um grenjavinnslu og eintök af hræjum sem til falla vegna veiðanna og að viðkomandi sveitarfélög skili upplýsingum til Umhverfisstofnunar í framhaldinu.

Umhverfisstofnun telur að ekki séu fyrirbyggjandi upplýsingar til að leggja til tillögur að tilhögun refaveiða og ráðstöfun fjármagns til lengri tíma en þrjú ár. Lagt er því til að notuð verði sama aðferðafræði og var við áætlunargerð 2014-2016. Náttúrufræðistofnun hefur ekki unnið úr öllum fyrirbyggjandi gögnum og nýtt stofnstærðarmat liggur því ekki fyrir. Árleg meðalveiði var 5.306 refir á árunum 2014 – 2016.

2. Refastofninn og veiðiálag

Refastofninn hefur líklega meira en tífaldast á síðustu 30 árum, eftir að hafa verið í sögulegri lægð. Þetta má að öllum líkindum rekja til bættra lífsskilyrða svo sem vegna aukins fæðuframboðs, en t.d. hefur fýl og heiðargæs fjölgað mikið á sama tímabili. (Mitchell & Arnór Sigfússon 1999; Páll Hersteinsson 2010, 2011). Meðaltalsveiði áráanna 2006 – 2010 var 6.055 refir, þar með taldir yrðlingar, en veiðitölur sýna að veiddir eru um 7.500 refir árlega. Fram til ársins 2010 var refastofninn í vexti og óx hratt eftir 1997. Stærð stofnsins hefur nú verið metinn 7.000 dýr (4.000 - 10.000), en árið 2009 var stofninn metinn um 11.000 dýr.

Unnið verði eftir eftirfarandi meginþjórnarmiðum hvað varðar veiðiálag, greiðslur og verklag:

1. Veiðiálag verði sem næst óbreytt en áætlunin verði endurskoðuð árlega á samningstímanum.
2. Greitt verði fyrir refaveiðar samkvæmt samkomulagi milli Umhverfisstofnunar og sveitarfélaga, sem byggir á þeirri áætlun sem sveitarfélagið/félögin leggja fram.
3. Tekið verði tillit til sanngirnissjórnarmiða, þ.a. fámenn en landstór svæði gætu því fengið hlutfallslega hærri kostnað greiddan en stór sveitarfélög sem eru landlítil og/eða ágangur refa ekki vandamál.
4. Veiðiálag á tilteknum svæðum verði metið og ákveðið í ljósi þess tjóns sem refur er talinn valda á viðkomandi svæði.
5. Miðlæg skráning grenja hjá Umhverfisstofnun.
6. Lögð verði áhersla á veiðiálag (grenjavinnslu eða vetrarveiði) í samræmi við áætlað tjón eftir svæðum.
7. Efla samvinnu varðandi refaveiðar milli sveitarfélaga.
8. Lagt er til að sveitarfélög sem eru með meðalveiðar upp á 25 refi á ári eða færri yfir þetta tímabil gangi inn í áætlun með öðru sveitarfélagi/sveitarfélögum.
9. Umbuna sérstaklega fyrir góða upplýsingagjöf, s.s. vegna mats á tjóni og grenjaskráningu

3. Áætlanir sveitarfélags

Nú eru milli 50 og 60 sveitarfélög sem eru að sinna refaveiðum. Framkvæmdin er á mismunandi vegu. Upplýsingar eru til um heildarveiði á ref aftur til ársins 1957. Árleg veiði var í upphafi nálægt 2.500 refum, síðan dró úr veiðinni fram til ársins 1974. Frá þeim tíma jukust veiðarnar jafnt og þétt allt fram til ársins 2013. Sveitarfélög eru mjög mismunandi að stærð og mögulega þjónar það hagsmunum allra ef þau sameinast um framkvæmd refaveiða þar sem það á við. Meðaltalsveiði árána 2006 – 2010 var 6.055 refir en veiðitölur sýna að veiddir eru um 7.500 refir á ári. Árleg meðalveiði var 5.306 refir á árunum 2014 – 2016. Umhverfisstofnun leggur áfram til að landinu sé skipt upp í níu svæði í eftir landshlutum. Svæðin eru ekki valin m.t.t. vistfræði refsins heldur ber fyrst og fremst að líta á þau sem einingu til að auðvelda stjórnun veiðanna og samantekt gagna. Ekkert er því til fyrirstöðu að sveitarfélög vinni saman þvert á svæði.

Endurgreiðsla ríkisins á hluta kostnaðar við refaveiðar til sveitarfélaga byggir á að gerður verði samningur til þriggja ára í senn sem byggir á áætlun sveitarfélaga um að lágmarka það tjón til lengri tíma litið sem refurinn er talinn valda á landsvæði viðkomandi sveitarfélaga. Í áætlun sveitarfélags eða sameiginlegri áætlun sveitarfélaga, þegar um samvinnu þeirra er að ræða, þarf meðal annars að koma fram hvernig áætlunin samrýmist heildaráætlun um refaveiðar, hver þörfin fyrir veiðar sé, hvaða aðilar verða fyrir fjárhagslegu tjóni, hvaða tjón er verið að lágmarka og hvernig best er að haga veiðunum til að lágmarka tilkostnað.

Sveitarfélög geta tekið höndum saman um gerð þessara áætlana þannig að aðgerðir á viðkomandi svæði verða samræmdar. Þannig geta fleiri en eitt sveitarfélag verið aðilar að einum samningi og hvetur Umhverfisstofnun sveitarfélög til þess þar sem aðstæður bjóða upp á slíkt fyrirkomulag. Gert er ráð fyrir að sveitarfélögin sendi inn áætlun til Umhverfisstofnunar eigi síðar en 15. ágúst 2017. Samningar milli sveitarfélags/félaga og Umhverfisstofnunar munu byggja á þessum áætlunum. Umhverfisstofnun hefur einn mánuð til að fara yfir framkomnar áætlanir og leggja fram samningsdrög til þriggja ára fyrir sveitarfélögin í samræmi við þá fjármuni sem eru fyrirliggjandi í verkið. Stofnunin áætlar að lokið verði við undirritun samninga fyrir 30. september 2017. Samningar verða gerðir til þriggja ára. Sveitarfélög fá síðan greitt í lok hvers árs í samræmi við samþykktan samning eftir að tilskildum gögnum hefur verið skilað til Umhverfisstofnunar. Þannig verður aukinn fyrirsjáanleiki fyrir sveitarfélög um hversu mikilla fjármuna þau geta vænst frá ríkinu á tímabilinu 2017 - 2019. Stofnunin telur mikilvægt að hafa endurskoðunarákvæði í samningunum.

Umhverfisstofnun er heimilt að nýta þetta fjármagn til að greiða sveitarfélögunum allt að þriðjung af þeirra kostnaði við veiðarnar, en þó innan fjárlagaheimilda. Með

Því að gera áætlun til þriggja ára og samninga sem byggja á þeim er hægt að sjá hver kostnaður sveitarfélags verður og hver endurgreiðslan verður áður en hafist er handa við veiðarnar. Það er hugmyndin að hætta að greiða eingöngu fyrir unnin dýr heldur verður greitt samkvæmt þeirri áætlun sem sveitarfélagið leggur upp með og samkomulag hefur náðst um.

Sveitarstjórnir skulu fyrir 15. október ár hvert senda Umhverfisstofnun afrit af reikningum og samantektarblað sambærilegu því og hefur verið notað til þessa. Umhverfisstofnun fer yfir reikninga og samantektarblað og ber saman við upplýsingar úr gagnagrunni. Umhverfisstofnun greiðir allt að þriðjung kostnaðar sem sveitarfélag hefur lagt í veiðarnar eftir uppgjöri þó ekki fyrir hærri upphæð en var í áætlun og samningi.